

Brandende liefde

EEN AMOUREUS TAFEREELTJE
UIT EEN ROMEINS GRAF

In het Oost-Vlaamse Lierde werd een Romeins crematiegraf opgegraven. Niet echt bijzonder, zo'n graf. Maar bij het zeven van de inhoud kwam er een fascinerend kunstwerkje tevoorschijn dat ooit Romeinse harten sneller heeft doen slaan. Vandaag maakt het archeologen week.

Een opgraving aan de Kapellestraat in de deelgemeente Sint-Maria-Lierde bracht in het voorjaar van 2011 een vrij vaak voorkomende structuur aan het licht. Archeologen van SOLVA troffen er een Romeins crematiegraf aan uit de 2de of het begin van de 3de eeuw. In de Romeinse periode was het cremeren van de doden veruit het meest voorkomende begrafenisritueel in onze gewesten. Meestal gebeurde dat op gemeenschappelijke brandstapels. De doden werden gecremeerd in vol ornaat, piekfijn gekleed en soms getooid met hun mooiste sieraden. Voor de reis naar het hiernamaals kreeg de overledene bovendien allerlei giften mee, waaronder potten met eten en drank. Pas in de laat-Romeinse tijd raakte in onze gewesten lijkbegroving in gebruik, onder invloed van het christendom. Zoals gebruikelijk werd de volledige inhoud van het crematiegraf uit Sint-Maria-Lierde gezeefd. Op die manier blijven zelfs de kleinste voorwerpen niet onopgemerkt.

EROS EN DE GANS

Bij het zeven van de grafinhoud deden de archeologen een bijzondere ontdekking. Tussen een aantal verbrande potten sprong plots een klein voorwerp in het oog. Het bleek om een gem te gaan, een edelsteen met een ingesneden beeltenis, slechts 14 millimeter groot. Ongetwijfeld zat het steentje ooit vervat in een metalen ring en is het tijdens de crematie losgeraakt.

Op de kleine steen is een aardig tafereeltje afgebeeld. Het motief is zeker Grieks van origine, stamt minstens uit de 2de eeuw v.Chr. en stelt een gevleugelde Eros voor, god van de liefde. Met de linkerhand raakt hij de achterzijde aan van het hoofd van een herme, een vierkante pijler waarop meestal het hoofd van Hermes stond, god van de handel en boodschapper van de opperwezens. Hermen dienden vaak als afbakeningspalen of richtingaanwijzers en hadden een rituele betekenis. Er werden allerlei offergaven aan opgehangen, meestal uit organisch materiaal zoals textiel en bloemen- of vruchtenslingers. Op de vondst uit Lierde staat aan de basis van de herme een gans afgebeeld die zijn nek uitstrekt naar Eros. Er zijn uit de klassieke oudheid wel meer afbeeldingen bekend van Eros en een gans. Die twee hadden duidelijk iets met elkaar.

MEDITERRANE SYMBOLIEK

De kwaliteit van de gem zou op een herkomst uit een mediterraan atelier kunnen wijzen. Maar niets sluit uit

Het cliché bevestigd: de archeoloog legt met een borsteltje nauwgezet een grafvondst bloot © SOLVA

dat ook in Gallië of Germanië kwaliteitsvolle werkplaatsen hebben bestaan, of dat er rondtrekkende gemmensnijders actief waren. De gem zelf is moeilijk te dateren. Wegens hun kostbaarheid en persoonlijke betekenis circuleerden ze van hand tot hand, van generatie tot generatie. De steen kan dus een erfstuk zijn, maar hij kan ook gesneden zijn door een uitstekende vakman uit latere tijd die een ouder stuk of model voor ogen had. De beste steensnijders, meestal Grieken, leefden in de laatrepublikeinse en Augusteïsche tijd, net voor en tijdens het bewind van de eerste Romeinse keizer, dus net voor het begin van onze tijdrekening. Het is precies in die periode dat laathellenistische thema's (uit de Griekse traditie) bijzonder in trek waren. Het is dus goed mogelijk dat het exemplaar uit Lierde een erfstuk was, of minstens iets antieks, dat vanuit het Middellandse Zeegebied mettertijd in het noorden terecht is gekomen.

Door de eeuwen heen is de oorspronkelijke mythologische betekenis van het tafereel verloren gegaan, maar als symbool van de liefde moet het door de aanwezigheid van Eros ongetwijfeld nog herkenbaar zijn geweest. Wie weet schuilt achter deze gem wel een verhaal van hevige passie, een liefde door vleugels gedragen? Misschien is het een verleidings- of verlovingsgeschenk geweest, dat uiteindelijk op de brandstapel werd meegegeven door de ontroostbare, eenzaam achtergebleven geliefde? Of heeft de ring misschien generaties lang mensen bij elkaar gebracht, maar werd die traditie om een of andere treurige reden afgebroken? Ach, archeologie mag ook wel eens een gevoelige snaar raken.

Arne Verbrugge, Arne De Graeve, Wouter De Maeyer,
Bart Cherretté en Patrick Monsieur